

JOSIP LISAC
Sveučilište u Zadru
Odjel za kroatistiku i slavistiku
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, HR-23000 Zadar
jlisac@umizd.hr

DOSADANJA PROUČAVANJA HRVATSKIH ŠTOKAVSKIH DIJALEKATA

Prikazuje se proučavanje hrvatskih štokavskih organskih idioma sve od početaka hrvatske dijalektologije u 19. stoljeću, i to tako da se registrira rad (naj)istaknutijih dijalektologa te da se sažeto ocjenjuje. Istaknuto je da je obično proučavana štokavska fonologija i morfologija, sintaksa mnogo manje, tvorba riječi malo. Zabilježeni su i rezultati postignuti u leksikografiji.

Štokavski organski idiomi obrađivani su u dugu nizu raznovrsnih priloga sve od početaka hrvatske dijalektologije u 19. stoljeću, a na stanovit su način, razumije se, opisivani ili registrirani već prije, u pretpreporodno doba, usp. npr. Moguš 1985. Pritom ističemo da su hrvatski štokavski idiomi u načelu vrlo izdiferencirani (a tako je i kod čakavaca i kajkavaca), vjerojatno jače izdiferencirani nego što je u ostalih štokavaca – pripadnika drugih nacionalnih kolektiva. Hrvatskim štokavskim dijalektima nije u znanosti posvećivana dovoljna pozornost, pa su neka područja (pre)slabo poznata, tj. još uvijek sasvim nedovoljno proučena. Doduše, zaslužnikâ u istraživanjima štokavštine (pa i hrvatske štokavštine) ima mnogo, osobito u posljednjih pedesetak godina, ali ipak, prethodno istaknuta konstatacija ipak vrijedi. Hrvatskim štokavcima dijelom je posvećen i prvi veliki prinos o štokavskim govorima, Rešetarova monografija o akcentuaciji jugozapadnih srednjojužnoslavenskih govora (Rešetar 1900.), gdje se, uz stanovite crnogorske idiome, obrađuje i dubrovački. U metodološkom pogledu proučavanje hrvatskih štokavskih dijalekata ne razlikuje se, ili se barem ne razlikuje bitno, u odnosu na proučavanje nehrvatskih štokavskih idioma ili u odnosu na ostale hrvatske dijalekte, bili oni čakavski ili kajkavski. Nerijetko hrvatski dijalektolozi (uz ostale) opisuju svoje materinske jezične sustave, među štokavcima npr. Pero Budmani, Milan Rešetar (obojujica Dubrovnik), Josip Gopić (Cerna kod Vinkovaca), Stjepan Seke-

reš (Torjanci u Baranji), Ante Sekulić (Tavankut u Bačkoj), Mate Šimundić (Lovreć kod Imotskoga), Josip Baotić (Kostrč u bosanskoj Posavini), Agostina Piccoli (Mundimitar u talijanskoj pokrajini Molise) itd.

U 19. stoljeću u hrvatskoj je filologiji velika pozornost posvećivana radu oko standardnoga jezika, pa je to imalo negativan utjecaj na dijalektologiju, prvenstveno u tom smislu da se zanemarivalo terensko proučavanje štokavskoga narječja, jer su štokavski idiomi (kojima pripada i standardni jezik) tobože manje-više poznati i tomu slično. Takav je stav bio štetan za dijalektološku znanost, također je za standardni jezik bilo štetno povezivanje standardnoga jezika sa štokavskom dijalektologijom (Brozović 1960.).

U sklopu hrvatskoga narodnog preporoda prva je važna dijalektološka pojava Antun Mažuranić (Moguš 1978.), proučavatelj čakavštine, poglavito zavičajne vinodolske čakavštine. On je, međutim, znatan i po čakavsko-štokavskim usporedbama, a i ruskima zapravo, osobito u akcentološkom smislu. Stanovite su dijalektološke zasluge stekli i Vjekoslav Babukić i Ivan Mažuranić, Babukić akcentološkim rješenjima (Tafra 1993.), Ivan Mažuranić pismom Kukuljeviću iz 1840. u kojem mu šalje u Milano “narječoslovnu” kartu “ilirskoga” jezika (Frangeš 1965.).

Približno paralelno s hrvatskim preporoditeljima djeluje i Vuk Stefanović Karadžić, zainteresiran i za dijalektološka pitanja (Vujović 1963.–1964.), dok 1857. Đuro Daničić piše o razlikama između jezika srpskoga i hrvatskoga (Daničić 1857.), pri čemu očito krivo identificira štokavštinu i srpski jezik, čakavštinu i hrvatski jezik, uz također bitne metodološke slabosti, unatoč kojima ipak donosi i znatan broj točnih opažanja. Sredinom druge polovice 19. stoljeća Leonhard Masing uspješno je uspoređivao akcent u Mrkoplju (novoštokavski ikavski dijalekt) s onim u okolici Beograda (Žarkovo). U prvim desetljećima hrvatske dijalektologije kakvoćom se izdvaja rad Pera Budmanija “Dubrovački dijalekat, kako se sada govori” (Budmani 1883.), iako je iz toga prinosa sasvim jasno da tada još nije bilo potpuno shvaćeno što je upravo dijalektologov zadatak. Taj i danas vrlo koristan prilog donosi, naime, ovakav stav: “Mi ćemo u ovoj raspravi bilježiti riječi općim akcentom” (1883., 157.), iako Dubrovčani poneke riječi izgovaraju drugačije no što je to u standardnom jeziku. Budmani bilježi npr. *ingvast*, a zatim ističe da Dubrovčani govore *inguas* “tinta”. Dakle, pišući o dubrovačkom sustavu, Budmani mijenja i dubrovački akcent i dubrovačko glasovno stanje. U prilogu “Čakavske osobine u današnjem dubrovačkom dijalektu” (1890.) Marcel Kušar nastojao je dokazati da je Dubrovnik nekada pripadao čakavskoj zoni i da se tragovi čakavštine još čuvaju u dubrovačkom govoru (Lisac 1996.). Tomu se je oštro suprotstavljao Milan Rešetar koji je pitanju staroga slavenskog dubrovačkog idioma posvetio mnoga istraživanja, sve do postumno objavljenih rasprava “Najstariji

dubrovački govor” i “Najstarija dubrovačka proza” (Lisac 2004.). Rešetarova je teza bila da se u Dubrovniku uvijek govorilo hercegovačkom štokavskom (i)jekavštinom. Odgovori štokavština i (i)jekavština jesu dobri, ali nisu točni kad se ističe da je to hercegovački štokavsko-(i)jekavski govor. U prošlosti je dubrovački govor bio samostalan zapadnoštokavski dijalekt, a u novije doba on čuva dio svojih starih značajki, uz neke izoglose s obližnjom čakavštinom. Već spomenuta Rešetarova akcentološka monografija (1900.) opisuje akcent svih vrsta riječi i svih gramatičkih kategorija. Građa je zabilježena pouzdano, kao što je Rešetar i inače uglavnom redovito precizno bilježio naglasno stanje, pa tako i pri usporedbi akcenta Dubrovnika, Prčanja, Ozrinića te Karadžićeva i Daničićeva akcenta. Kad smo već kod Rešetara i nove kvalitete ostvarene u njegovu radu, spomenimo i njegovu važnu knjigu *Der štokavische Dialekt* (Beč, 1907.), knjigu što, skupa s Beličevim i Ivšićevim ranim radom, predstavlja osamostaljenje srednjojužnoslavenske dijalektologije kao lingvističke discipline (Brozović 1960.; Peco 1973.). Razumije se samo po sebi da Rešetar tada, unatoč golemu terenskom radu, nije mogao dati potpuniji pregled štokavskoga dijalekatnog stanja. Rešetar je i autor monografije o govorima moliških Hrvata (1911.), također vrijedne i opsežne. Usput napominjem da je poneku briljantnu dijalektološku intervenciju iznio Vatroslav Jagić, najveći slavist svoga doba, npr. o staroj dubrovačkoj govornoj situaciji. Slijedeći u mnogome (pa i u slabostima) Budmanija, Tomo Brajković još je potkraj 19. stoljeća solidno obradio peraški govor (Ivić 1984.). Đuro Šurmin zaslužniji je kao prikazivač sarajevskoga govora (1895.) nego kao obrađivač hercegovačkih idioma, dok je Matej Milas, osim što je stekao zasluge proučavanjem čakavskoga trpanjskoga govora, dao prinose i o mostarskom (1903.) i o dubrovačkom sustavu (1898.). Poslije je, već u 20. stoljeću, dubrovački leksik lucidno raščlanjivao Mate Tentor (1931.; 1950.). Uz Rešetarove obradbe štokavštine moramo spomenuti Beličeve zahvate, autoritativne i na štokavskom području. Osobito nam je važno spomenuti Beličevu suradnju u tzv. Stanojevićevoj *Narodnoj enciklopediji*. Također moramo istaći da u Beličevu opusu nalazimo spoznaje neobično važne za proučavanje hrvatskoga jezika, npr. u prilogu “O značaju zapadnog štokavskog govora za istoriju srpskohrvatskog jezika” (1958.). Belić je tu, naime, lucidno govorio o tzv. zapadnoj štokavštini. Godine 1907. u hrvatskoj se dijalektologiji javio Stjepan Ivšić (Lisac 1996.) koji je u velikoj mjeri obilježio noviji naš dijalektološki rad. Manje “Šaptinovačkim narječjem” (1907.), puno više “Današnjim posavskim govorom” (1913.) dao je Ivšić mnogo autentične dijalektološke građe, a u rješavanju mnogih kompliciranih i najkompliciranijih pitanja nalazi odgovore što su se u razvoju hrvatske (i ne samo hrvatske) dijalektologije pokazali dragocjenima. Važan je i njegov “Prilog za slavenski akcenat” (1911.), prvi veći prinos posvećen slavenskom akcentu (Brozović

1963.), poticajan *Nacrt za istraživanje hrvatskih i srpskih narječja* (1914.). U svemu, doba od 1883. do 1914., razdoblje od Budmanijeve studije do Ivšićeva upitnika, osobito je bogato u hrvatskoj dijalektologiji. Tada su, među ostalima, svoje štokavološke (ili barem djelomično štokavološke) prinose objavljivali Josip Aranza, Petar Skok (1911.–1912.), Mijo Žuljić (1908.), Josip Gopić (1907.–1915.), Grga Tomljenović (1910.–1911.), Mile Japunčić (1911.–1912.) i Rudolf Strohal (1905.–1906.), neki od njih diletantske, ali s vrijednom zabilježenom građom (Žuljić), drugi na lijepoj razini, pa i inovativno u akcentološkom segmentu (Japunčić i osobito Tomljenović).

U međuraću nastavljena je plodna dijalektološka aktivnost, manja, doduše, u hrvatskoj štokavologiji nego u kajkavologiji (Ivšić) i u čakavologiji (Hraste). Spominjem Stjepana Pavičića 1920. (kojega rad u Slavoniji i poslije u Lici nije dovoljno iskorišten u dijalektologiji), Milka Popovića 1938. (zainteresirana i za tvorbu riječi), Bratoljuba Klaića (1936.), Josipa Hamma (1936.), zatim Vasu Tomanovića i Jovana Vukovića. Svojim radom u Bosni, ali i u Crnoj Gori i drugdje, mnogo je obećavao Gojko Ružičić (npr. 1934.; 1936.). Vrijedna je Tomanovićeva monografija (1935.) o bokeljskim Hrvatima (Lepetane), vrlo obogaćivana nakon Drugoga svjetskog rata (npr. 1969.), dok je Vuković, neobično darovit sintaktičar, priloge i o hrvatskim govorima u Bosni i Hercegovini (npr. 1959.; 1963.) davao prvenstveno za svoga rada u Sarajevu nakon 1955. Učenjaci izvan zajednice u kojoj su u međuraću živjeli Hrvati znatno su pridonosili proučavanju čakavskih govora (poznati L. P. Jakubinski, Karl H. Meyer, Václav Vážný, Mieczysław Małecki, Arturo Cronia), mnogo manje u proučavanju štokavskih govora, npr. Günter Reichenkron (1934.), koji je pisao o moliškim Hrvatima.

U posljednjih pedesetak godina znatnu ili čak veliku aktivnost razvijali su jezikoslovci obrazovani ili bar djelomice formirani kao učenjaci u prethodnom vremenu, npr. Mate Hraste (koji je prvenstveno bio čakavolog), Ljubomir Maštrović (proučavatelj ninskoga govora), Ivan Brabec (zaslužan osobito po istraživanju tuzlanskoga područja, ali i mnogih drugih terena), Stjepan Sekereš (marni istraživač slavonskih, baranjskih, bačkih i srijemskih govora), Ante Šupuk (proučavatelj šibenskoga govora). Ubrzo je, međutim, vodstvo preuzeo novi naraštaj lingvista predvođen Pavlom Ivićem (Remetić 2000.), koji je zarana primjenjivao strukturalističku (a i generativnu) metodu u dijalektologiji. On je autorom srpskog i njemačkog izdanja *Dijalektologije* (1956.; 1958.) u kojima su obrađeni i hrvatski dijalekatni idiomi, kojima je posvetio i nekoliko posebnih priloga, posebno o govorima u Mađarskoj (npr. 1961.–1962.) i u Slavoniji (1990.). Pavle Ivić bio je i glavni urednik i jedan od glavnih suradnika u svjetskim razmjerima svojedobno izuzetne knjige *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih*

Opšteslovenskim lingvističkim atlasom (Sarajevo, 1981.), vrlo angažiran i u izradbi lingvističkih atlasa. Poput Beličevih, i Ivićeve su zasluge u proučavanju hrvatskih dijalekatnih idioma velike. Naravno, to ne znači kako njihovu radu ne bi bilo ozbiljnih primjedbi, a u tom svjetlu poučan je primjer Dalibora Brozovića koji je znatnim dijelom prihvaćao Ivićeva učenja, ali su i njegove drugačije koncepcije bile česte, u dijalektologiji poglavito zasnovane na što bolje odmjerenu doziranju genetskih i strukturalnih kriterija u klasificiranju srednjojužnoslavenskih dijalekata i uopće dijalekatnih idioma. Terenski, i ne samo terenski, Brozović je najviše radio u Bosni, a na tom području najzaslužniji je po uočavanju posebnosti istočnobosanskoga dijalekta (1966.), pri čemu ima i drugih momenata, kojih će se značenje u punom smislu pokazati tek u budućnosti. Važna je i Brozovićeva suradnja u *Fonološkim opisima*, također suradnja u lingvogeografskim poslovima. Izrazito opsežno proučavanje štokavskih idioma (uključujući i hrvatske, npr. 1986.) poduzimao je Asim Peco, pisac *Pregleda srpskohrvatskih dijalekata* (1978.), mnogo slabije uspjeloga od Ivićevih knjiga, koliko god je činjenica da je, za razliku od Ivića, u toj svojoj sintezi u stanovitoj mjeri obradio i čakavsko i kajkavsko narječje. Ostali najugledniji hrvatski dijalektolozi što su se počeli afirmirati pedesetih godina prošloga stoljeća (Božidar Finka, Stjepko Težak, Milan Moguš, Antun Šojat, Zvonimir Junković) relativno su se malo bavili štokavskim narječjem, kojem je znatniji dijelak svoga opusa posvetio Josip Matešić (npr. 1961.), a vrlo je znatan rezultat ostvario Mate Šimundić, proučavatelj govora Imotske krajine i Bekije (1971.). Važno je ipak spomenuti Finkin i Šojatov rad u Slavoniji jugozapadno od Vinkovaca (1975.) i drugdje (Finka 1977.), također upozoriti i na rad Rudolfa Filipovića (npr. 1985.) među našim iseljenicima u SAD-u. U spominjanim *Fonološkim opisima* obrađeni su hrvatski štokavski govori sljedećih mjesta: Trnovac, Magića Mala, Strizivojna, Valpovo, Kruč, Otok, Dobretići, Vijaka, Tramošnica, Gradište, Grude, Kreševo, Cavtat, Pogan i Dušnok. Sedam punktova nalazi se u Hrvatskoj, pet u Bosni i Hercegovini, dva u Mađarskoj, jedan u Italiji. Ne bih sada iznosio u čem je iznimno značenje *Fonoloških opisa*, samo bih napomenuo da su opise hrvatskih štokavskih govora napisali Ivka Brkić, Dalibor Brozović, Snježana Čerić, Božidar Finka, Josip Lisac, Mijo Lončarić, Slobodan Remetić, Antun Šojat i Dragomir Vujičić. Petar Šimunović, onomastičar i čakavolog, dao je prinose o moliškim (npr. 1984.), mljetskim i nekim drugim štokavskim govorima (npr. 1996.), kajkavolog Mijo Lončarić osobito o slavonskim štokavskim idiomima (npr. 1986.), Gerhard Neweklowsky o Vlahiji u Gradišću (npr. 1985.). Ivan Popović u posebnoj se monografiji pozabavio uglavnom govorima bačkih Hrvata (1968.). Vrijednu monografiju o ikavskočakavskim govorima u okolici Dervente napisao je Josip Baotić (1983.), koji se bavio i govorima slavonskoga

tipa u okolici Orašja (1979.). Miloš Okuka obradio je govore ramskoga područja (1983.) i govore oko Usore u Bosni (1972.–1973.), Zorka Kašić konavoske govore (1995.), Nikola Ramić idiome oko Tomislavgrada i Livna (1999.), Senahid Halilović organske idiome između Dubrovnika i Neretve (1996.). Mnogo je o štokavcima u Madžarskoj pisao Predrag Stepanović (1986.), o slavonskim govorima Ljiljana Kolenić (npr. 1997.), o govorima oko Iloka, Imotskoga itd. Iva Lukežić (npr. 2003.), o mnogim govorima ikavaca novoštokavaca Milan Dragičević (npr. 1983.) i Stjepan Vukušić (npr. 1981.–1982.), o podravskim govorima Marija Znika (1996.), o istočnoslavonskim idiomima Ilija Lavrnić (1983.) itd. Velike zasluge stekli su van den Berk (1957.), Walter Breu (1997.), Siegfried Tornow (1971.), John Felix Clissa (1995.) itd. Vrijedni su rezultati i mnogih nespomenutih učenjaka (Marta Andrić, Ernest Barić, Ankica Čilaš Šimpraga, Stipo Damjanović, Rajko Glibo, Živko Gorjanac, Vinko Grubišić, Snježana Hozjan, Jure Karakaš, Marko Kovačević, Bernardina Petrović, Ljiljana Stančić, Sanja Vulić, Ivan Zoričić), osobito najmlađih, npr. Željka Jožića. U leksikografskom poslu mnogo su ostvarili Latinka Golić (1993.), Martin Jakšić (2003.), Vojislav Mataga (2003.), Marko Peić i Grgo Bačlija (1990.), I. B. Šamija i P. Ujević (2001.), Mihailo Bojanić i Rastislava Trivunac (2002.), Marko Čuljat (2004.), Walter Breu i Giovanni Piccoli (2000.), Agostina Piccoli i Antonio Sammartino (2000.), Siegfried Tornow (1989.), Vesna Radulović-Lipovac (1981.), Ivica Gusić i Filip Gusić (2004.) itd. Prema tomu, sada postoji i znatan broj dijalekatnih štokavskih hrvatskih rječnika, vrlo različitih po kakvoći, razumije se. Obično je proučavana štokavska fonologija i morfologija, sintaksa mnogo manje, tvorba riječi malo (osim u istraživanjima Wande Pomianowske, donekle i Wiesława Boryśa). I štokavski hrvatski govori, razumije se, prikazivani su u lingvističkim atlasima, osobito u Općeslavenskom lingvističkom atlasu, a novi pothvati u lingvističkoj geografiji još se očekuju. Očekuju se i nove obradbe, točne i promišljeno organizirane. Hrvatski dijalekatni idiomi nedavno su sintetski obrađeni u posebnoj knjizi, nakon ostvarenja Rešetarovih, Ivićevih, Pecinih i nakon konzultiranja goleme literature, pa i terenskih provjeravanja, a iz same se knjige jasno vidi koje su uporišne znanstvene točke u rezultatu koji je autor (Lisac 2003.) postigao.

Literatura

JOSIP BAOTIĆ 1979. "Akcenatski sistem sela Kostrča u bosanskoj Posavini", *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, II, 161–267.

JOSIP BAOTIĆ 1983. "Ikavskošćakavski govor u okolini Dervente", *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, IV, 7–208.

ALEKSANDAR BELIĆ 1958. "O značaju zapadnog štokavskog govora za istoriju

- srpskohrvatskog jezika”, *Južnoslovenski filolog*, XXIII, 69–75.
- C. A. VAN DEN BERK 1957. *Y a-t-il un substrat čakavien dans le dialecte de Dubrovnik*, 's-Gravenhage
- MIHAILO BOJANIĆ i RASTISLAVA TRIVUNAC 2002. “Rječnik dubrovačkog govora”, *Srpski dijalektološki zbornik*, XLIX, 5–458.
- WALTER BREU 1997. “Nekoliko napomena o gramatici moliškohrvatskog dijalekta sela Kruč (Acquaviva Collecroce, Italija)”, u: *Prvi hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova 1.*, Zagreb, 431–438.
- WALTER BREU – GIOVANNI PICCOLI con la collaborazione di SNJEŽANA MARČEC, 2000. *Dizionario croato molisano di Acquaviva Collecroce*, Campobasso
- PERO BUDMANI 1883. “Dubrovački dijalekat, kako se sada govori”, *Rad JAZU*, 65, 155–179.
- DALIBOR BROZOVIĆ 1960. “Tri razdoblja u razvitku naše dijalektologije”, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 1, 1960, 51–65.
- DALIBOR BROZOVIĆ 1963. “O Stjepanu Ivšiću kao slavenskom i hrvatskosrpskom akcentologu”, u: *Zbornik u čast Stjepana Ivšića*, Zagreb, 25–36.
- DALIBOR BROZOVIĆ 1966. “O problemu ijekavskošćakavskog (istočnobosanskog) dijalekta”, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 2, 119–208.
- JOHN FELIX CLISSA 1995. *Language shift and diglossia among the Italo-Croatan migrants from the Molise in Western Australia. A preliminary study*, Perth
- MARKO ČULJAT 2004. *Ričnik ličke ikavice*, Gospić, 2004.
- ĐURO DANIČIĆ 1857. “Razlike između ezika srbskoga i hrvatskoga”, *Glasnik Društva srbske slovesnosti*, IX, 1857, 1–59.
- MILAN DRAGIČEVIĆ 1983. “Prilozi građi za proučavanje govora ličkih ikavaca”, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXVI–1, 179–188.
- RUDOLF FILIPOVIĆ 1985. “Sociolingvistički uvjeti očuvanja konavoskog dijalekta u Watsonvilleu (SAD)”, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7/1, 89–93.
- BOŽIDAR FINKA 1977. “Štokavski ikavski govori u Gorskom kotaru”, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XX–2, 167–197.
- BOŽIDAR FINKA – ANTUN ŠOJAT 1975. “Hrvatski ekavski govori jugozapadno od Vinkovaca”, *Radovi Centra za znanstveni rad JAZU Vinkovci*, 3, 1975, 5–131.
- IVO FRANGEŠ 1965. “Mažuranićev pjesnički jezik”, *Kolo*, 3, 1965, 9–10, 404–423.
- LATINKA GOLIĆ 1993. *Suvremeni donjomiholjački govor*, Donji Miholjac
- JOSIP GOPIC 1907–1915. [cio niz akcentoloških članaka o govoru Cerne], *Nastavni vjesnik*, XVI–XXII
- IVICA GUSIĆ – FILIP GUSIĆ 2004. *Rječnik govora Dalmatinske zagore i Zapadne Hercegovine*, Zagreb

- SENAHID HALILOVIĆ 1996. "Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke", *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, VII, 3–286.
- JOSIP HAMM 1936. "Križa savremene akcentologije", *Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva*, XVI, 437–443.
- PAVLE IVIĆ 1956. *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika*, Novi Sad
- PAVLE IVIĆ 1958. *Die serbokroatischen Dialekte*, Hague
- PAVLE IVIĆ 1961–1962. "Prilog rekonstrukciji predmigracione dijalekatske slike srpskohrvatske jezičke oblasti", *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, IV–V, 117–130+karta
- PAVLE IVIĆ 1984. "Osvrt na lingvističke metode dosadašnjih proučavanja crnogorskih narodnih govora", u: *Crnogorski govori*, Titograd, 1984, 31–47.
- PAVLE IVIĆ 1990. "O starim izoglosama na tlu slavonskog dijalekta", *Wiener slavistisches Jahrbuch*, 36, 73–83.
- STJEPAN IVŠIĆ 1907. "Šapinovačko narječje", *Rad JAZU*, 168, 113–162.
- STJEPAN IVŠIĆ 1911. "Prilog za slavenski akcenat", *Rad JAZU*, 187, 133–208.
- STJEPAN IVŠIĆ 1913. "Današnji posavski govor", *Rad JAZU*, 196, 123–254; 197, 9–138.
- STJEPAN IVŠIĆ 1914. *Nacrt za istraživanje hrvatskih i srpskih narječja*, Zagreb
- MARTIN JAKŠIĆ 2003. *Divanimo po slavonski*, Zagreb, 2003.
- MILE JAPUNČIĆ 1911–1912. "Osobine bunjevačkog govora u Lici", *Nastavni vjesnik*, XX, 266–273.
- ZORKA KAŠIĆ 1995. "Govor Konavala", *Srpski dijalektološki zbornik*, 41, 241–396.
- A. KLAIC 1936. "O podravskom akcentu i kvantitetu", *Južnoslovenski filolog*, XV, 181–183.
- LJILJANA KOLENIĆ 1997. "Slavonski dijalekt", *Croatica*, XXVII, 45–46, 101–116.
- MARCEL KUŠAR 1890. "Čakavske osobine u današnjem dubrovačkom dijalektu", *Program č. k. velikog gimnazija u Dubrovniku za školsku godinu 1889–90*, 3–7.
- ILIJA LAVRNIĆ 1983. *Ikavski govor istočne Slavonije*, Osijek, 1983.
- VESNA LIPOVAC-RADULOVIC, *Romanizmi u Crnoj Gori. Jugoistočni dio Boke kotorske*, Cetinje – Titograd, 1981.
- JOSIP LISAC 1996. *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, Zagreb, 1996.
- JOSIP LISAC 2003. *Hrvatska dijalektologija 1.*, Zagreb
- JOSIP LISAC 2004. *Faust Vrančić i drugi*, Šibenik
- MIJO LONČARIĆ 1986. "Govor Lanosovićeve rodnog kraja", u: *Zbornik radova o Marijanu Lanosoviću*, Osijek, 193–198.
- IVA LUKEŽIĆ 2003. "Čakavsko u štokavskom govoru Imotske krajine", *Čakavska rič*, XXXI, 1–2, 5–25.
- LEONHARD MASING 1876. *Die Hauptformen des serbisch-chorwatischen Accents*

- nebst einleitenden Bemerkungen zur Accentlehre insbesondere des Griechischen und des Sanskrit*, St. Pétersbourg
- VOJISLAV MATAGA 2003. *Romanizmi u neretvanskome govoru*, Zagreb
- JOSIP MATEŠIĆ 1961. "Refleks glasa ě u govoru požeškog kraja", *Požeški zbornik*, 293–303.
- MATEJ MILAS 1898. "Ispravci dubrovačkih riječi u Vukovu rječniku", *Rad JAZU*, 136, 223–248.
- MATEJ MILAS 1903. "Današnji mostarski dijalekat", *Rad JAZU*, 153, 47–99.
- MILAN MOGUŠ 1978. *Antun Mažuranić*, Zagreb
- MILAN MOGUŠ 1985. "Križanićev doprinos štokavskoj dijalektologiji", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7/1, 173–180.
- GERHARD NEWEKLOWSKY 1985. "O štokavskim elementima u iseljeničkim hrvatskim govorima Gradišća", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7/1, 181–189.
- MILOŠ OKUKA 1972–1973. "Neke osobenosti vokalizma današnjeg govora donjeg toka Usore", *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, VII, 83–100.
- MILOŠ OKUKA 1983. *Govor Rame*, Sarajevo
- STJEPAN PAVIČIĆ 1920. "O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16. i 17. stoljeću", *Rad JAZU*, 222, 194–269.
- ASIM PECO 1973. "Razvitak dijalektologije na srpskohrvatskom jezičkom području u XIX veku", *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 3, 105–113.
- ASIM PECO 1978. *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*, Beograd
- ASIM PECO 1986. *Ikavskoštakavski govor zapadne Hercegovine*, Sarajevo
- MARKO PEIĆ – GRGO BAČLIJA, 1990. *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Novi Sad – Subotica
- AGOSTINA PICCOLI – ANTONIO SAMMARTINO, 2000. *Rječnik moliškohrvatskoga govora u Mundimitru*, Montemitro – Zagreb
- IVAN POPOVIĆ 1968. *Govor Gospodinaca u svetlosti bačkih govora kao celine*, Beograd
- MILKO POPOVIĆ, 1938. *Žumberački dijalekat*, Zagreb
- NIKOLA RAMIĆ 1999. "Livanjsko-duvanjski govorni tip", *Srpski dijalektološki zbornik*, XLVI, 263–426.
- GÜNTER REICHENKRON 1934. "Serbokroatisches aus Südtalien", *Zeitschrift für slavische Philologie*, XI, 325–339.
- SLOBODAN REMETIĆ 2000. "Uz 56. knjigu Južnoslovenskog filologa, posvećenu uspomeni na akademika Pavla Ivića", *Južnoslovenski filolog*, LVI, 1–2, 1–6.
- MILAN REŠETAR 1900. *Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten*, Wien
- MILAN REŠETAR 1907. *Der štokavische Dialekt*, Wien
- MILAN REŠETAR 1911. *Die serbokroatischen Kolonien Südtaliens*, Wien

- GOJKO RUŽIČIĆ 1934. "Glavnije osobine nekih ikavskih govora zapadne Bosne", *Godišnjak Zadružbine Sare i Vase Stojanovića*, I, 31–45.
- GOJKO RUŽIČIĆ 1936. "Jedan nezapažen bosanski govor", *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, XVI, 236–254.
- PETAR SKOK 1911–1912. "Mundartliches aus Žumberak (Sichelburg)", *Archiv für slavische Philologie*, XXXII, 363–383; XXXIII, 338–375.
- PREDRAG STEPANOVIĆ 1986. *Taxonomic Description of the Dialects of Serbs and Croats in Hungary. The Štokavian Dialect*, Budapest
- RUDOLF STROHAL 1905–1906. "Neke dijalektične osobine iz trgovišta Mrkoplja", *Nastavni vjesnik*, XIV, 665–673, 743–752.
- I. B. ŠAMIJA i P. UJEVIĆ 2001. *Rječnik imotskoga govora*, Zagreb
- MATE ŠIMUNDIĆ 1971. *Govor Imotske krajine i Bekije*, Sarajevo
- PETAR ŠIMUNOVIĆ 1984. "Šklavunske naseobine u Južnoj Italiji i naša prva zapisana bugarštica", *Narodna umjetnost*, 21, 53–68.
- PETAR ŠIMUNOVIĆ 1996. "Ivšić i Dubrovnik – osvrt na dijalekatski supstrat dubrovačkog područja", u: *Stjepan Ivšić i hrvatski jezik*, Zagreb, 127–140.
- ĐURO ŠURMIN 1895. "Osobine današnjeg sarajevskog govora", *Rad JAZU*, 121, 186–209.
- BRANKA TAFRA 1993. *Gramatika u Hrvata i Vjekoslav Babukić*, Zagreb
- MATE TENTOR 1931. "O dubrovačkom jeziku s leksičke strane", u: *Rešetarov zbornik iz dubrovačke prošlosti*, Dubrovnik, 449–455.
- MATE TENTOR 1950. "Leksička slaganja creskoga narječja i slovenskoga jezika protiv Vukova jezika", *Razprave*, 1, 67–92.
- VASO TOMANOVIĆ 1935. "Akcentat u govoru sela Lepetana (Boka kotorska)", *Južnoslovenski filolog*, XIV, 59–141.
- VASO TOMANOVIĆ 1969. "Iz leksike govora Boke kotorske", *Boka*, 1, 89–97.
- GR. BUD. TOMLJENIĆ 1910–1911. "Bunjevački dijalekat zaleđa senjskoga s osobitim obzirom na naglas", *Nastavni vjesnik*, XIX, 335–348, 401–419, 483–499, 579–604.
- SIEGFRIED TORNOW 1971. *Die Herkunft der kroatischen Vlahen des südlichen Burgenlandes*, Berlin
- SIEGFRIED TORNOW 1989. *Burgenlandkroatisches Dialektwörterbuch*, Berlin
- LUKA VUJOVIĆ 1963–1964. "Vuk kao dijalektolog", *Južnoslovenski filolog*, XXVI, 1–2, 413–423.
- JOVAN VUKOVIĆ 1959. "Narodni govor (Etnološko-folkloristička ispitivanja u Neumu i okolini)", *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, XIV, 111–116.
- JOVAN VUKOVIĆ 1963. "Kreševsko-lepenički govor", *Naučno društvo Bosne i Hercegovine. Posebna izdanja*, III, 287–310.
- STJEPAN VUKUŠIĆ 1981–1982. "Usporedba dvaju novoštokavskih naglašavanja

– stiničkog i Daničićeva (Prilog za uporabnu normu hrvatskog književnog jezika)”, *Senjski zbornik*, IX, 283–366.

MARIJA ZNIKA 1996. “Leksik govora Donje Podravine u Ivšićevu opisu i danas”, u: *Stjepan Ivšić i hrvatski jezik*, Zagreb, 177–185.

MIJO ŽULJIĆ 1908. “Današnji vareški dijalekat”, *Školski vjesnik*, XV, 36–41, 148–151, 255–258, 347–351, 425–428, 495–499, 572–575, 669–672, 773–777, 894–908.

Existing studies of Croatian Štokavian dialects

Abstract

This work comprises studies of Croatian Štokavian organic idioms dating from the beginnings of Croatian dialectology research in the nineteenth century. Studies of the more prominent dialectologists are listed here and concisely evaluated. The emphasis is on the Štokavian phonology and morphology, less on syntax, and least on word formation. A list of published works on the subject is also available.

Ključne riječi: dijalekt, štokavština, strukturalizam, lingvistička geografija

Key words: dialect, Štokavian dialect, structuralism, linguistic geography

